

6. World Bank (2004). Qualitative research methods for the evaluation of development projects. Washington, DC : World Bank.
 7. Міністерство економіки України, & Світовий банк (2025). Звіт Світового банку про діагностичне оцінювання управління державними інвестиціями (УДІ) в Україні.
 8. Bamberger M., Rugh J., Mabry L. (2012). Real World Evaluation: Working under budget, time, data, and political constraints. Washington, DC : World Bank.
 9. World Economic Forum (2020). Shaping the Future of Digital Economy and New Value Creation. Geneva : World Economic Forum.
 10. United Nations Evaluation Group (2025). *UNEG Evaluation Synthesis Guidance*. New York : UNEG.
 11. Карпенко, О. В. (ред.), Денисюк, Ж. З., Кілієвич, О. І. та ін. (2020). Цифрове врядування : монографія. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ.
 12. Bondar, H. (2021). Цифрова трансформація уряду України, відкриті дані (open data) та електронні послуги. *Публічне управління та регіональний розвиток*, (11), 97–123. DOI: <https://doi.org/10.13165/VPA-22-21-4-05>
 13. Orlova, N., Mokhova, Y., et al. (2022). A scientific-methodical approach to the evaluation of electronic government in the regions of Ukraine. *Public Policy and Administration*, Vol. 21 No. 4. DOI: <https://doi.org/10.13165/VPA-22-21-4-05>
 14. Кабінет Міністрів України (2021, 03 березня). Про затвердження Стратегії розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2021–2026 роки (розпорядження № 167-р).
 15. Кабінет Міністрів України (2024, 31 грудня). Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках (розпорядження № 1351-р).
-

*Катерина КЛІМОК
студентка першого курсу
освітньо-наукової програми «Суспільна політика і врядування»,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ
КОМПАНІЙ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Ключові слова: приватні військові компанії (ПВК), збройні сили, охоронні компанії, правове регулювання.

Мета дослідження: визначити моделі та практики правового регулювання в інших країнах й способи їх імплементації в правовій системі України.

Виклад основного матеріалу. Із 1970-х років приватні військові компанії (далі – ПВК) почали використовувати у воєнних конфліктах та в міжнародних миротворчих операціях разом з регулярними збройними силами, а подекуди і замість них. Глобальний ринок приватних військових та охоронних послуг у 2024 році досяг обсягу в \$219 млрд, причому США виступають одним із головних замовників у цій сфері: для порівняння, у пікові періоди операцій в Афганістані частка залучених підрядників Міністерства оборони США сягала 58% від загальної чисельності персоналу [5].

Попередні публікації на тему правового регулювання ПВК наголошують на користі декриміналізації чи легалізації ПВК, визначають практики та моделі правового регулювання ПВК в різних країнах, їхні користь та ризики. В цих роботах також описується користь від зміни правового регулювання ПВК в Україні, з огляду на контекст збройної агресії РФ проти України зокрема. Однак, попередні публікації не визначають, які ж моделі та практики інших країн могли б бути імplementовані в Україні та в який спосіб. Відтак, мета цього дослідження – визначити моделі та практики правового регулювання в інших країнах й способи їх імплементації в правовій системі України.

Підсумовуючи усі міжнародні документи та попередні наукові напрацювання, ПВК можна визначити як комерційні організації, орієнтовані на отримання прибутку, які надають військові та охоронні послуги. Для того, щоб відмежувати приватні військові компанії від угруповань найманців, ПВК пропонують визначати як такі, що офіційно зареєстровані, мають необхідні ліцензії та свої статuti, розгалужені бізнес-структури. До послуг, які можуть надавати ПВК різних видів належать поміж інших: збройна охорона об'єктів та інфраструктури; розмінування; навчання та підготовка військовослужбовців; розвідка; медичне забезпечення; логістичне забезпечення та тилове постачання; технічне обслуговування військової техніки та зброї [6, 192].

Окрім ризику перетворення ПВК на угруповання для найманців серед ризиків виділяють також складність притягнення до відповідальності, втрату державної монополії на насильство, загрозу порушення прав людини, негативний вплив на зовнішню політику. На міжнародному рівні, для забезпечення належного регулювання діяльності ПВК був створений «Документ Монтре» (Montreux Document) та Міжнародний кодекс

поведінки приватних охоронних компаній [1, 36-37]. Все ж, більш комплексне правове регулювання в межах країн залишається відповідальністю окремих урядів.

Для України користь від декриміналізації ПВК полягає у системній реінтеграції ветеранів із бойовим досвідом, розвантаженні державного бюджету через аутсорсинг логістики й охорони критичної інфраструктури, а також у стимулюванні економіки через експорт високотехнологічних оборонних послуг та залучення інвестицій у сферу оборонних технологій. Станом на березень 2026 року процес перебуває на етапі фіналізації спеціального законодавства: законопроект №11214 «Про міжнародні оборонні компанії», який передбачає створення державного регулятора під егідою ГУР МО та дозвіл на діяльність таких компаній виключно за межами України (або в обмежених прикордонних зонах) для уникнення ризиків утворення непідконтрольних збройних формувань всередині країни. Хоча пропозицій в цьому проекті закону недостатньо для впровадження комплексного регулювання ПВК в Україні, він може стати основою для подальшого регулювання.

Поміж країн, досвід яких може бути корисним для України можна виділити, наприклад, США, Велику Британію та Францію. США регулюють діяльність ПВК через багатопланову систему державного ліцензування та суворий експортний контроль, що підпорядковує кожен закордонний контракт безпосередньому нагляду Державного департаменту та Міністерства оборони [3].

Велика Британія робить ставку на модель ринкового саморегулювання, зобов'язуючи компанії дотримуватися міжнародних кодексів поведінки та стандартів гуманітарного права (ICoCA) для отримання права на операційну діяльність [7, 149].

Франція застосовує підхід «стратегічного партнерства», де приватні оператори інтегровані в державні оборонні місії як допоміжні структури під жорстким контролем спецслужб та військового відомства [8, 74].

Висновки. У свою чергу, Україна могла б впровадити комбіновану модель державного регулювання, що дозволила б наступне: створити спеціалізований державний орган під ГУР МО для ліцензування ПВК за прикладом США; впровадити обов'язкову сертифікацію компаній за міжнародними стандартами ICoCA за зразком Великобританії; надати можливість ПВК бути стратегічними партнерами ЗСУ під контролем військового командування України.

Список використаних джерел

1. Горovenko V., Tyutyunnik V. Privatni voenni kompanii: mizhnarodnyi dosvid i mozhlivi shlyahi yogo realizatsii v Ukraini. *Наука і оборона*. 2013. № 3. С. 32–39.
 2. Kyrychenko S. Roly privatnykh viyskovykh kompanii u voennykh konfliktakh. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського*. 2021. С. 12–17. URL: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-1-71/12-17>.
 3. Kucherenko M. Fenomen suchasnoho найманства. Praktyka vykorystannia PVK u suchasnykh zbroynykh konfliktakh: visnovky dlia Ukrainy. URL: <https://cbacenter.ngo/page/fenomen-sucasnogo-naimanstva-praktika-vikoristannia-pvk-u-sucasnix-zbroynix-konfliktax-visnovki-dlia-ukrayini>.
 4. Nevzorov I. L., Хотенець П. В. Приватні військові компанії та право: гострі питання, деякі світові тенденції нормативного регулювання. *Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917–2017 рр.)*. С. 212–214.
 5. Serdyuk F. PVK v Ukraini: chomu potribno rozvivaty rynok privatnykh oboronnykh poslug? *Forbes.ua*. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/poki-v-ukraini-poboyuyutsya-naumantsiv-inshi-kraini-rozvivayut-rinok-privatnykh-oboronnykh-poslug-yak-ukrainski-pvk-mozhut-pidsiliti-sili-oboroni-rozpovidae-fedir-serdyuk-26072025-31540>.
 6. Kokhan H. L. Legal issues of the activity of private military companies: the international aspect. *Scientific notes of taurida national V.I. vernadsky university. series: juridical sciences*. 2020. Vol. 3, no. 2. P. 190–200. URL: <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-3/31>.
 7. Pavych A. V. Legal regulation of private military and security companies in united kingdom. *Juridical scientific and electronic journal*. 2020. No. 3. P. 148–151. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/35>.
 8. Savka O. Historical and legal regulation of the activities of private military companies in France. *Economics. Finances. Law*. 2025. Vol. 4. P. 71–77. URL: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.4.15>.
 9. Savka O. I. Problems of participation of private military companies in modern international political processes. *Uzhhorod national university herald*. Ser.: Law. 2025. Vol. 4, # 88. P. 135–140. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.4.20>.
-

Наталія КОЗАЧУК
кандидат юридичних наук,
доцентка кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Києво-Могилянська академія»